

3. Зайцева С.Е. Факторы формирования профессиональной коммуникативной компетентности в структуре учебно-воспитательного процесса вузам / С.Е. Зайцева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sworld.com.ua/simpoz2/54.pdf. – Назва з екрану.
4. Калита О.П. Мова як раціональна дія в системі формування комунікативної компетентності юриста / О.П. Калита. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua>. – Назва з екрану.
5. Мещерякова Э.И. Обучение в юридической клинике и развитие коммуникативной компетентности студентов-юристов / Э.И. Мещерякова, А.И. Петрушин // Сибирский психологический журнал. – 2013. – № 49. – С. 59-64.
6. Яворська Г.Х. Професійна компетентність майбутніх дільничних інспекторів міліції: монографія / Г.Х. Яворська, Т.В. Трегубенко. – О.: Букаєв В.В. [вид.], 2012. – 140 с.

А.В. КОЧУБЕЙ, О.И. ЮХИМЕЦ. РОЛЬ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПРАВОВЕДОВ ПРИ РАБОТЕ В ЮРИДИЧЕСКОЙ КЛИНИКЕ

Резюме. В статье определена роль коммуникативной компетентности в профессиональной подготовке будущих правоведов при работе в юридической клинике, охарактеризованы особенности консультирования посетителей юридической клиники, выделены вербальные и невербальные коммуникативные умения необходимые для проведения первой консультации.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, юридическая клиника, профессиональная подготовка, будущие правоведы.

A.V. KOCHUBEY, O.I. YUHYMETS. THE ROLE OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE LAWYERS WHEN WORKING IN A LEGAL CLINIC

The summary. The article defines the role of communicative competence in the professional training of future lawyers when working in a legal clinic, characterizes the features of counseling visitors to a legal clinic, singles out verbal and non-verbal communication skills necessary for the first consultation

Key words: communicative competence, legal clinic, professional training, future lawyers.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Л.Р. Пелех.

Одержано редакцією 14.04.2017 р.

УДК: 373. 58: 37. 014. 5 (477)

М.В. ЯЦКОВ, Л.К. ОСАДЧА

МІСЦЕ КОЛЕДЖІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Резюме. У статті проаналізовано сучасний стан підготовки фахівців у коледжах України з метою обґрунтування місця і ролі цих навчальних закладів у системі професійної освіти України в контексті реалізації стратегічних цільових завдань розвитку освітньої сфери та імплементації Закону України «Про вищу освіту».

Ключові слова: коледж, освіта, вища освіта, підготовка фахівців, система освіти, професійна компетентність, концепція, Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО).

Постановка проблеми. Науковці, практики активно обговорюють місце і роль коледжів у системі освіти України у контексті реалізації цільових завдань розвитку освітньої сфери та імплементації закону України «Про вищу освіту». Жвава суспільно-політична дискусія засвідчує актуальність та гостроту проблеми. Полеміка точиться щодо залишення коледжів і технікумів у системі вищої освіти та/або переведенням їх до системи професійної освіти. Вирішення цього складного завдання, що матиме політичні, соціальні, економічні наслідки, має ґрунтуватися на результатах багатоаспектних досліджень особливостей професійної підготовки в умовах коледжів та технікумів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реформа освіти передбачена «Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», яку затверджено Наказом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/15, визначає мету, вектори руху, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Цей документ декларує прагнення щодо забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Осмислення трансформаційних процесів у освітній сфері відображене у дослідженнях В. Андрущенко, В. Кременя, В. Лугового, В. Огнев'юка. Вітчизняними ученими системно досліджуються теоретико-методологічне підґрунтя неперервної професійної освіти та проблеми професійної підготовки фахівців з вищою освітою (В. Астахова, Н. Ничкало, А. Сігасва, В. Семиченко, Н. Семенюк, С. Сисоєва); напрями реформування системи професійно-технічної освіти (В. Аніщенко, С. Клепко, М. Пальчук, В. Радкевич, В. Савченко, В. Скульська, І. Стариков); окремі питання підготовки фахівців, організації освітнього процесу та управління ВНЗ I-II рівня акредитації (О. Гаврилюк, Ю. Дещинський, І. Драч, Н. Когород, В. Лозовецька, В. Радченко, В. Стельмашенко, Г. Шемелюк, О. Щербак).

Мета статті. Метою публікації є спроба з'ясувати особливості освітньої діяльності коледжів для наукового обґрунтування шляхів їх подальшого розвитку у системі освіти України. Досягнення задекларованої мети сприятиме виробленню науково обґрунтованих управлінських рішень щодо подальшої ролі й місця коледжів у системі професійної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Рівень системи освіти в Україні, яка існувала за радянських часів був досить високий, про що, зокрема, свідчать успіхи українських школярів і студентів на міжнародних олімпіадах і конкурсах, визнання системи освіти західними фахівцями.

Проте в державі відбулися зміни, які зумовили зміни в системі освіти. По-перше, перехід суспільства до вільних ринкових відносин потребує нових висококваліфікованих фахівців у галузях економіки, менеджменту, банківської справи, права тощо, яких раніше не готували взагалі або підготовка яких ґрунтувалася на зовсім інших засадах. По-друге, інтеграція України у світову спільноту потребує нових навичок і знань з міжнародного права, зовнішньої діяльності, досконалого володіння іноземними мовами. По-третє, нові засоби нагромадження, зберігання і трансляції інформації вимагають вільного володіння персональним комп'ютером, уміння працювати у глобальній електронній мережі Інтернет. По-четверте, інтеграція освіти України в Європейський і світовий освітянський простори, зумовила перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, яка дасть змогу задовольнити потреби і можливості особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівнів за бажаним напрямом відповідно їх здібностей.

Важливу роль у становленні національної системи професійної освіти відіграли рішення Першого з'їзду працівників освіти, Державна програма „Освіта” („Україна ХХІ ст.”), прийняті закони України „Про освіту”, „Про професійно-технічну освіту”, Положення „Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)”.

Нині на Україні професійну підготовку фахівців здійснюють професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації і вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації. Реалізація державної політики в галузі професійно-технічної освіти сприяла удосконаленню підготовки робітничих кадрів, відкриттю нових типів навчальних закладів (професійних та технічних ліцеїв), їх входження до навчальних науково-виробничих комплексів, розширенню спектра освітніх послуг.

Інша ланка в системі професійної освіти – вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації: технікуми, коледжі, училища, які проводять підготовку за освітньо-кваліфікаційними рівнями – молодший спеціаліст, бакалавр. На сьогодні в Україні мережа вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації (коледжів, технікумів і училищ) налічує 742 заклади, з них 418 самостійних (175 – державної форми власності, 179 – комунальної та 64 – приватної форм власності), 324 структурних підрозділів університетів й академій. У підпорядкуванні Міністерства освіти і науки знаходиться 175 самостійних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. У тому числі 51,3% цих навчальних закладів готують фахівців для виробничих галузей; 16% – для роботи у галузях економіки, комерції та підприємництва; 8,8% – транспорту; 6,2% – культури і мистецтва; 5,6% – будівництва та архітектури; 4,9% – освіти; 7,2% – інших галузей.

Протягом своєї історії існування технікуми мали статус окремої ланки освіти. У 1958 році був прийнятий Закон «Про укріплення зв'язків школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в РСРС». Цим законом технікуми (та прирівняні до них училища) віднесені до середніх спеціальних навчальних закладів, головним завданням яких була підготовка кваліфікованих фахівців із середньою спеціальною та загальною середньою освітою, які мають необхідні теоретичні знання і практичні навички за спеціальністю. Здобуття технічних спеціальностей передбачало обов'язкове набуття робітничої професії.

Прийняті Закони України «Про освіту» (з 1991 р.), «Про вищу освіту» (з 2002 р.) [2] віднесли технікуми та училища до вищих навчальних закладів I рівня акредитації, в яких здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, а більш спроможні коледжі в подальшому розвинулись до II рівня акредитації.

Період перебування технікумів та коледжів в системі вищої освіти мав певний позитивний вплив на їх становлення та розвиток. Набула реальної можливості реалізація системи ступеневої освіти, коли випускники технікумів та коледжів за рахунок інтеграції навчальних планів могли продовжувати навчання в університетах за скороченими програмами, що дало можливість за рахунок скорочення термінів навчання при здобутті освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра скоротити витрату бюджетних коштів.

Життя і практика довели, що в підготовці молодших спеціалістів об'єктивно визріли умови і необхідність змін і перетворень. Ці зміни і перетворення мають здійснюватись не методом руйнування, а еволюційним шляхом, шляхом поступових перетворень. Більш того, ці перетворення мають відповідати економічним і соціальним запитам суспільства і потребам та перспективам галузей економіки.

В усіх галузях економічної діяльності є і будуть управлінські функції, які вимагають від людей, які їх виконують, ґрунтовної техніко-технологічної підготовки, а також глибоких знань з економіки, управління і організації виробництва, навичок управлінської діяльності, знань соціально-політичних проблем. Випускники коледжів і технікумів сьогодні якраз і відповідають цим вимогам. За змістом освіти вони відрізняються від фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра більш ґрунтовною практичною підготовкою. Тобто, молодший спеціаліст за рахунок отриманої теоретичної та значної практичної підготовки може одночасно виконувати управлінські функції в первинних виробничих ланках, здійснювати контроль і організацію технологічних процесів, а також контролювати виробничу діяльність на кожному робочому місці.

Принципова різниця між фахівцем з повною вищою освітою і молодшим спеціалістом на виробництві полягає в тому, що перший здійснює загальне керівництво досить великими виробничими і соціальними системами, проектує технічні і технологічні процеси, формує кадровий і професійний склад виконавців цих процесів, здійснює перспективне планування розвитку виробництва, а молодший спеціаліст – реалізує на практиці перелічені завдання, виходячи з можливостей й найбільш ефективного і економічно доцільного результату.

Значна частина випускників коледжів і технікумів з кваліфікацією молодшого спеціаліста виконують на виробництві чисто техніко-технологічні і економічні функції. Це технологи, нормувальники, кошторисники, оператори складних технологічних і інформаційних систем, наладчики технологічного обладнання, контролери і диспетчери в складному виробництві і на транспорті, бригадири та керівники невеликих виробничих підрозділів. Ця сфера їх діяльності є особливою, вона не підпадає під вимоги до фахівців з повною вищою освітою за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра та магістра, зате повною мірою відповідає вимогам, що викладені в розділі II (ст. 5 п. 3) Закону України «Про вищу освіту» щодо короткого (початкового) рівня вищої освіти і які можуть бути успішно

реалізовані саме молодшими спеціалістами.

Освіта, яку здобувають студенти в українських технікумах та коледжах, може прирівнюватися до освіти в молодших технічних коледжах Японії, коледжах системи подальшої освіти і політехніки в Англії, спеціальних училищах та школах техніків у Німеччині, секціях старших техніків у Франції, дворічних коледжах США. Європейські країни максимально зберегли у своїх національних освітніх системах накопичений позитивний досвід і практику діяльності таких навчальних закладів, інтегрувавши їх в загальну систему своєї вищої освіти. За оцінками зарубіжних експертів, у 2020 році сфера зайнятості Європи буде мати потребу в працівниках з університетською освітою на 31 %, у кадрах із професійним рівнем, які мають початкову вищу освіту – на 50 %; робочі місця, що вимагають низької кваліфікації, не будуть перевищувати 19 %.

Разом з тим, в Україні впродовж останніх двох десятиріч не здійснювалась системна науково-методична підтримка діяльності вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, їм не приділялося належної уваги, порівняно з вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації. Не було здійснено детального аналізу сфери освіти, не враховано альтернативних експертних думок щодо визначення ролі і статусу вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації. Із прийняттям Закону України «Про вищу освіту» вже понад два роки статус технікумів і коледжів на законодавчому рівні залишається невизначеним. Назріла реальна загроза руйнації вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації, оскільки відповідно до Розділу XV Прикінцевих та Перехідних положень названого Закону, останній прийом студентів на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста проводився у 2016 році.

Питання реформування цієї ланки освіти двічі були предметом розгляду Верховної Ради України. Зокрема, 07 вересня 2016 року за результатами парламентських слухань на тему: «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення» була прийнята Постанова Верховної Ради України №1493-VIII від 07.09.2016 р., якою відмічено, що на сьогодні велику роль у забезпеченні ринку праці кваліфікованими кадрами відіграють вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації. Разом з тим, учасники парламентських слухань рекомендували: визнати роботу щодо розвитку і модернізації системи професійно-технічної освіти та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації в Україні такою, що потребує суттєвого вдосконалення та перегляду в бік урахування інтересів молоді, ринку праці, економіки та суспільства в цілому; Верховній Раді України забезпечити розгляд та прийняття Законів України:

- 1) «Про освіту», де має бути передбачено для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації окремий складник системи освіти – «вища професійна освіта», що регулюється спеціальним законом та передбачає окрему статтю;
- 2) «Про професійну освіту»;
- 3) «Про вищу професійну освіту».

З метою розроблення проекту Концепції реалізації державної політики щодо підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста наказом МОН України від 22.02.2017 року №282 була створена робоча група, яка повинна розробити дану Концепцію до 31 травня 2017 року та забезпечити її оприлюднення для громадського обговорення. Технічний коледж подав такі пропозиції до проекту Концепції реалізації державної політики щодо підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста:

1. Інституційне збереження навчальних закладів (коледжів, технікумів) як вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста з урахуванням потреб економіки та суспільства.
2. Продовження набору студентів на основі базової загальної середньої освіти (а також на основі повної загальної середньої освіти та освітньо-кваліфікаційного рівня кваліфікованого робітника) для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, одночасного здобуття повної загальної середньої освіти та освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста до 30.06.2020 року.
3. Передбачити збереження державного замовлення на підготовку молодших спеціалістів у технікумах та коледжах.
4. Забезпечення збереження здобутих результатів навчання за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста у разі продовження навчання для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра. Таке збереження може здійснюватися незалежно від раніше набутої спеціальності, але в стандартах вищої освіти можуть бути передбачені кількісні обмеження на зарахування таких результатів навчання (наприклад, 120 кредитами ЄКТС при продовженні навчання за тією самою спеціальністю, 90 кредитів ЄКТС за спорідненою спеціальністю в межах галузі і 60 кредитами ЄКТС за іншими спеціальностями в умовах чотирьохрічної бакалаврської програми). Адже реальна можливість реалізації системи ступеневої освіти дає можливість за рахунок скорочення термінів навчання при здобутті освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра скоротити витрату бюджетних коштів.
5. Забезпечення фінансування державних вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації з Державного бюджету України до моменту законодавчого врегулювання їх освітньої діяльності.
6. Законодавчо передбачити надання освітньої субвенції з державного бюджету на здобуття повної загальної середньої освіти у коледжах та технікумах.
7. Майно державних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації не підлягає передачі до сфери управління територіальних громад та органів місцевого самоврядування.

У результаті 21 березня 2017 року на засіданні Верховної Ради України прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», за яким останній прийом на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста проводиться у 2019 році.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Подальше реформування частини освітнього процесу, що стосується підготовки фахівців за ОКР молодший спеціаліст має в повній мірі відповідати вимогам Міжнародної стандартної класифікації освіти МСКО 2011, прийнятої ЮНЕСКО і запровадженій в країнах – членах цієї організації з 2014 року та розробленої на її основі, але не затвердженої національної стандартної кваліфікації освіти НСКО. Цими документами, зокрема, передбачена чітка ступенева послідовність здобуття освіти на рівнях від МСКО-0 до МСКО-8,

або від дошкільної освіти до докторантури. Зокрема, ст.200 МСКО-2011 чітко розмежовує поняття короткого циклу вищої освіти та бакалаврської підготовки як самостійних складових освітнього процесу. Цим самим міжнародні норми передбачають існування різних типів навчальних закладів, які і надають різні рівні освіти. Зокрема, рівень МСКО- 5 (короткий цикл вищої освіти) слугує для надання учасникам професійних навичок та компетенцій, що забезпечують вихід на ринок праці, або вихід до здобуття освіти за більш високим рівнем МСКО-6 (бакалавр), в тому числі зі скороченим терміном навчання (ст. 200-207 МСКО-211).

Оскільки документ МСКО-2011 (ст. 210) не дає чіткого визначення назви рівня МСКО-5, то цілком логічно і закономірно вважати такий освітній рівень вищою професійною освітою, а для визначення кваліфікації зберегти традиційну і звичну назву «Молодший спеціаліст», частково доповнивши її зміст.

Таким чином, беззаперечним є твердження про можливість функціонування в освітянському просторі України навчального закладу, який надаватиме повну середню освіту (рівень МСКО-3), професійну освіту (рівень МСКО-4), та короткий цикл вищої освіти (або вищу професійну освіту) – рівень МСКО-5. Саме такий професійний коледж (технікум) як заклад вищої професійної освіти і є тим навчальним закладом, що заповнює нішу в частині підготовки молодшого спеціаліста як особи, що на базі знань та навичок, набутих при здобутті рівнів МСКО-3 та МСКО-4, здобула фрагмент вищої освітньої підготовки на рівні МСКО-5. Разом з тим стаття 204 зазначеного документу дає пряме посилання на можливість скорочення термінів навчання при здобутті освіти на рівні МСКО-6 (бакалавр) після закінчення навчання на рівні МСКО-5 (молодший спеціаліст).

Зважаючи на викладене, вважаємо, що реалізація зазначених заходів дасть можливість здійснити реформування системи освітньої діяльності навчальних закладів I-II рівнів акредитації протягом 2017-2019 років, зняти соціальну напругу в суспільстві, підготувати та прийняти необхідні законодавчі та інші нормативні акти, які забезпечать еволюційне протікання процесів реформування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Освіта / С.У. Гончаренко // Енциклопедія освіти; Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком-Інтер, 2008. – С. 614-616.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 28.12.2014 № 76-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрану.
3. Каленюк І. Ризик-менеджмент у системі вищої освіти України / І. Каленюк, О. Куклін // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Економіка. – К.: ВПЦ «Київський університет». – 2015. – Вип. № 170. – С. 23-28.
4. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення» від 07.09.2016 року №1493-VIII.

Н.В. ЯЦКОВ, Л.К. ОСАДЧАЯ. МЕСТО КОЛЛЕДЖЕЙ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

Резюме. В статье проанализирован уровень подготовки специалистов у колледжах Украины с целью определения места и роли этих учебных заведений в системе профессионального образования Украины в контексте реализации стратегических целевых задач развития образовательной сферы и имплементации Закона Украины «О высшем образовании».

Ключевые слова: колледж, образование, высшее образование, подготовка специалистов, система образования, профессиональная компетентность, концепция, Международная стандартная классификация образования (МСКО).

M.V. YATSKOV, L.K. OSADCHA. PLACE OF COLLEGES IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The summary. The article analyzes the current state of training in colleges of Ukraine in order to justify the place and role of these institutions in the system of Ukrainian professional education in the context of the strategic targets of the educational sector and the implementation of the Law of Ukraine "On Higher Education".

Key words: college, education, higher education, training of specialist, education system, professional competence, concept, International Standard Classification of Education (ISCED).

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Т.В. Потапчук.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.

УДК: 378.63:744

І.Д. НИЩАК

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ ІНЖЕНЕРНО-ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Резюме. У статті виявлено й теоретично обґрунтовано комплекс педагогічних умов, необхідних для підвищення ефективності навчання інженерно-графічних дисциплін майбутніх фахівців системи професійної освіти. Зокрема: 1) стимулювання мотивації студентів до вивчення інженерно-графічних дисциплін; 2) формування високого рівня здатності студентів до самоуправління навчально-пізнавальною діяльністю; 3) створення креативного середовища навчання інженерно-графічних дисциплін; 4) організація самостійної інженерно-графічної діяльності майбутніх фахівців у позааудиторний час.

Ключові слова: інженерно-графічні дисципліни, педагогічні умови, професійна освіта.

© І.Д. Нищак, 2017